

SOSYAL HİZMET UYGULAMALARI VE KURUM BAKIMI

96.

BÖLÜM

Ayşegül EFE¹

SOSYAL HİZMETE KAVRAMSAL/ KURAMSAL BAKIŞ

Sosyal hizmetler; “*sosyal çevresi içinde birey*” temel yaklaşımı ile insanların sağlık ve refah hâllerinin korunması ve geliştirilmesine, bireyin başkalarına bağımlı olma hâllerinin önlenmesi ve kendine daha yeterli hâle gelmesine, aile bağlarının güçlendirilerek aile sisteminin işlevsel kılınmasına, bireylerin, ailelerin ve özellikli grupların optimal sosyal işlevlerini sürdürmelerine yardımcı olmak maksadı ile başta sosyal hizmet uzmanları ve diğer duyarlı meslek mensupları tarafından gerçekleştirilen etkinlik ve programlar bütünüdür (1). Meslekî bir disiplin olarak değerlendirildiğinde ise insan hakları ve sosyal adalet ilkelerini temel alan, insanların iyilik durumlarının ve sosyal işlevselliklerinin artırılması adına bireyin sosyal ilişkilerinde problem çözme, bağımsız ve işlevsel olabilme becerilerini geliştirmeyi amaçlayan, davranışsal ve sosyal sistem yönelimli teorilerden yararlanarak sosyal değişimi destekleyen ve bireyin değişen sosyal çevresi ile etkileşimi noktalarına müdahale eden bir meslektir (2-4).

Sosyal hizmetler çok genel bir ifade ile korunmaya, bakıma ve yardıma muhtaç toplum kesimlerine sunulan hizmetlerdir. Her ülkenin sosyal, ekonomik özellikleri ve gelişmişlik dereceleriyle bağlantılı şekilde kavram ve içerik bakımından farklı tanımlanmıştır. Sosyal hizmetler hem doğası hem hedef kitlesi dikkate alındığında, doğrudan toplum ruh sağlığının en önemli aktörlerinden biridir ve hemen her toplumda çoğunlukla sağlık

alanı içinde yer alan sağlıkla paralel yürütülmesi gereken hizmetler olarak tanımlanmıştır.

Sosyal adalet, insan hakları, müşterek sorumluluk ve farklılıklara saygı, sosyal hizmetin esaslardır. Kuramsal temelini sosyal bilimler, beşeri bilimler ve yerel bilgi kuramları oluşturmaktadır ve insanları/kuruluşları hayatın sorunlarına odaklanma ve refahın artırılmasına yönlendirerek kuramları uygulamaya dönüştürmede modeller üreten multidisipliner bir alandır.

Sosyal hizmeti temsil eden iki uluslararası kuruluş vardır; Uluslararası Sosyal Hizmet Okulları Birliği (IASSW) ve Uluslararası Sosyal Hizmet Uzmanları Federasyonu (IFSW). IFSW (2014) tanımlamasına göre sosyal hizmet; sosyal değişimi/gelişimi ve sosyal adaptasyonu destekleyen, insanları yetkilendiren ve özgürleştiren uygulamaya dayalı bir meslek olup kendine özgü bilgi temeli ve değer sistemi olan bir akademik disiplindir (3). Sosyal hizmetin temel amacı bireysel ve toplumsal boyutta sosyal işlevselliğin sağlanmasıdır; bireyin sosyal çevresi içinde sağlıklı bir etkileşimle kendine yeter durumunda olmasının güvence altına alınmasıdır. Sosyal hizmetin özgün odağını anlamada “sosyal işlevsellik” kavramı anahtar rol oynamaktadır. Pozitif sosyal işlevsellik, bireyin toplum içindeki başlıca sosyal rollerini (aile üyesi olmak, eş, ebeveyn, öğrenci, çalışan olma, komşuluk ve vatandaşlık gibi) gerçekleştirebilmesi, kendi temel ruhsal ve yaşamsal ihtiyaçlarını karşılayabilmesi için gerekli olan görev ve etkinlikleri başarabilme becerisidir. Sosyal işlevsellikte bir diğer husus ise sağlıklı birey

¹ Uzman Doktor, SBÜ Dr. Sami Ulus Kadın Doğum ve Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları Eğitim ve Araştırma Hastanesi, Çocuk ve Ergen Ruh Sağlığı ve Hastalıkları Kliniği, aysegulboreas@gmail.com ORCID iD: 0000-0003-4507-6511

Günümüzde çocukların korunması hususundaki devlet politikaları sadece hasta, yoksul, terk edilmiş gibi özel gereksinimi olan çocuklara yönelik değil, tüm çocukların fiziksel, kültürel, sosyal ve duygusal gelişiminin gerekliliklerinin temini ve haklarının güvence altına alınmasına yönelik politikalar şeklinde dönüştürülme eğilimi göstermiştir (69). Bununla birlikte mevcut politikalar ve yasal düzenlemelerde yer alan çocuklara yönelik koruyucu ve önleyici tedbirlerin yürütülmesinde salt güvenlik önlemleri yeterli olmamaktadır. Çocukların maruz kaldıkları ve kalacakları risklerin ortadan kaldırılması hususundaki kamusal düzenlemelerin etkinlik ve veriminin artırılabilmesi için toplumsal duyarlılığın öne alındığı toplum merkezli çalışmaların artırılması, çocukları risk ortamına sürükleyen psikososyal ve çevresel nedenlerin tespiti, risk ortamına sürükleyen kişi ve kurumlara artırılmış cezaların uygulanması önerisi getirilebilir.

KAYNAKÇA

1. National Association of Social Workers. The Social Work Dictionary. Silver Spring; 1991.
2. Duyan V. Hastaların karşılaştığı sorunlar ve çözümleri odağında tıbbi sosyal hizmet. Cumhuriyet Üniversitesi Tıp Fakültesi Dergisi. 2003;25(4):39-44.
3. Global definition of the social work [homepage on the Internet]. Rheinfelden: International Federation of Social Workers; c2014. [cited 2019 Sept 14]. Available from: <http://ifsw.org/get-involved/global-definition-of-social-work/>
4. Horejsi CR, Horejsi GA, Sheafor B. Techniques and guidelines for social work practice. 10th ed. Allyn and Bacon; 2010.
5. Handbook of Social Work Accreditation Policies and Procedures. Alexandria: Council on Social Work Education; 2016.
6. Yanardağ MZ, Özmete E. Bir mesleki uygulama alanı olarak geçmişten geleceğe klinik sosyal hizmet. Toplum ve Sosyal Hizmet. 2017;28(1):203-226.
7. Webber M. Evidence-based policy and practice in mental health social work. 2nd ed. Learning Matters; 2011.
8. Stuart PH. Community care and the origins of psychiatric social work. Social Work in Health Care. 1997;25(3):25-36.
9. Walsh J. Theories for Direct Social Work Practice. USA: Wadsworth Cengage Learning; 2010.
10. The Social Work Dictionary. 4th ed. Washington DC: NASW press; 1999.
11. Yazıcı A. Türkiye'de Ruh Sağlığı Sisteminin İşleyişi. In: Zengin F, editor. Zihinsel ve Ruhsal Rahatsızlığı Olan Kişiler İçin Toplum Temelli Hizmetler. İstanbul: Karika Matbaacılık; 2010; p. 31-32.
12. TC. Sağlık Bakanlığı. Ulusal Ruh Sağlığı Eylem Planı 2011-2023. Ankara: TC. Sağlık Bakanlığı; 2011.
13. Oral M, Tuncay T. Ruh Sağlığı Alanında Sosyal Hizmet Uzmanlarının Rol ve Sorumlulukları. Toplum ve Sosyal Hizmet. 2012;23(2):93-114.
14. Code of Ethics [homepage on the Internet]. Washington, DC: National Association of Social Worker; c2017 [cited 2019 Oct 6]. Available from: <https://www.socialworkers.org/About/Ethics/Code-of-Ethics/Code-of-Ethics-English>.
15. TC. Sağlık Bakanlığı. Toplum Ruh Sağlığı Merkezleri Hakkında Yönerge. Ankara: TC. Sağlık Bakanlığı, Tedavi Hizmetleri Genel Müdürlüğü; 2011.
16. TC. Sağlık Bakanlığı. Toplum Sağlığı Merkezi ve Bağlı Birimler Yönetmeliği 2015. Ankara: Halk Sağlığı Genel Müdürlüğü-İzleme, Değerlendirme ve İstatistik Daire Başkanlığı; 2018.
17. Lyons K. Clinical Social Work: Beyond Generalist Practice With Individuals, Groups, and Families. Psychiatric Services. 2004;55(1):95-96.
18. Duyan V. Sosyal Hizmet: Temelleri, Yaklaşımları, Müdahale Yöntemleri. İstanbul: Sosyal Çalışma Yayınları, 2014; p. 207.
19. Turan N. Birey ve Aileler ile Sosyal Hizmet. Ankara: Sosyal Hizmet Uzmanları Derneği Genel Merkezi; 2012.
20. Estes RJ. Health care and the social services: Social work practice in health care. USA: Warren H Green; 1984.
21. Austin DM. A history of social work education: School of Social Work. Austin: The University of Texas; 1986.
22. Howard H. Growth and efficiency of hospitals. J Am Medical Assoc. 1913;61:965-966.
23. Friedlander AW. Sosyal Refah Hizmetlerine Başlangıç. Taşçoğlu R, editor. Ankara: Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığı, Sosyal Hizmetler Genel Müdürlüğü Yayınları; 1966.
24. French LM. Psychiatric Social Work. New York: Commonwealth Fund; 1940.
25. Kahramanoğlu E. Psikiyatrik ortamlarda sosyal hizmet. Sağlık ve Toplum. 2000;9:50-55.
26. Sosyal Hizmet Uzmanları Derneğinin Tarihçesi [homepage on the Internet]. c2016 [cited 2019 Oct 6]. Available from: <http://shuder.org/shuder/tarihce.html>.
27. Özkan Y, Kılıç E, editors. Engellilik Alanında Kanıta Dayalı Uygulamaya Olan İhtiyacın İrdelenmesi. Ankara: Sosyal Hizmet Araştırma, Uygulama ve Geliştirme Derneği; 2014.
28. Arıkan Ç, Dilek L. Ruh hastalıklarının tedavisinde psiko-sosyal bir boyut. Ankara: Şafak Matbaacılık; 1996.
29. Sheafor BW, Horejsi CR, editors. Techniques and Guidelines for Social Work Practice. 10th ed. Pearson; 2014.
30. Hare I. Defining social work for the 21st century: The International Federation of Social Workers' revised definition of social work. International Social Work. 2004;47(3):407-424.
31. Teater B. Social systems theory and the ecological perspective. In: Teater B, editor. An Introduction To Applying Social Work Theories And Methods: Open University Press, 2010; p. 16-37.
32. Cicchetti D, Gunnar MR. Integrating biological measures into the design and evaluation of preventive interventions. Development and psychopathology. 2008;20(3):737-43.

33. Turner FJ. Canadian encyclopedia of social work. Waterloo: Wilfrid Laurier University Press; 2005.
34. Ashman K, Grafton HJ, editors. Understanding Generalist Practice. 2nd ed. Chicago: Nelson- Hall Publishers; 1999.
35. Webb N. Çocuklarla Sosyal Hizmet Uygulaması. (E. Erbay, Çev. Ed.) Nika Yayın; 2017.
36. Allen SF, Tracy EM. Revitalizing the role of home visiting by school social workers. *Children & Schools*. 2004;26(4):197-208.
37. Guerney L, Guerney B. Child relationship enhancement: Family therapy and parent education. In: Carey CESLJ, editor. *Family play therapy* Northvale, NJ: Jason Aronson, 1994; p. 127-138.
38. Gil E. Play in family therapy. New York: Guildford Press; 1994.
39. Akyüz E. Medeni Kanun İle Sosyal Hizmetler Kurumu Kanunu Açısından Korunmaya Muhtaç Çocuklar. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Dergisi*. 1988;20:11.
40. Şimşek Z, Erol N, Öztop D, Özcan ÖÖ. Kurum Bakımındaki Çocuk ve Ergenlerde Davranış ve Duygusal Sorunların Epidemiyolojisi; Ulusal Örneklemde Karşılaştırmalı Bir Araştırma. *Türk Psikiyatri Dergisi*. 2008;19(3).
41. 5395 Sayılı Çocuk Koruma Kanunu: TC. Resmi Gazete; 15/07/2005. Available from: <http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.5395.pdf>.
42. 2828 Sayılı Sosyal Hizmetler Kanunu: TC. Resmi Gazete; 27/05/1983. Available from: http://cocukhaklari.barobirlik.org.tr/dokuman/mevzuat_kanun/sosyalhizmetler.pdf.
43. Rushton A, Minnis H. Residential and foster family care. In: Rutter M, Taylor E, editors. *Child and Adolescent Psychiatry*. 2002; p. 359-369.
44. Yazıcı E. Korunmaya Muhtaç Çocuklar ve Çocuk Evleri. *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*. 2012;9(18):508-509.
45. Türkiye'de Çocuklara Yönelik Koruyucu ve Önleyici Politikaları Değerlendirme Çalıştayı Raporu 2017. Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı. c2017 [cited 2019 Oct 24]. Available from: <https://cocukhizmetleri.aile.gov.tr/duyurular/turkiyede-cocuklara-yonelik-koruyucu-onleyici-politikalari-degerlendirme-calistayi-raporu>.
46. Friedlander W. Introduction to Social Welfare: Sosyal refah hizmetine başlangıç. Ankara: Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığı, Sosyal Hizmetler Genel Müdürlüğü Yayınları; 1966.
47. Arnaz Z. Koruyucu Aile Bakımındaki Çocuğun Gelişim Özellikleri. *Hacettepe Üniversitesi Sosyal Hizmetler Yüksek Okulu Dergisi*. 1983;1(2-3):111-155.
48. Browne K. The risk of harm to young children in institutional care. London: Save the Children; 2009.
49. Browne K, editor. *Çocuk İstismarı ve İhmalini Önleme Konusunda Dünya Sağlık Örgütü Tarafından Yürütülen Bilgilendirme ve Eğitim Paketi* 2008.
50. Cılga İ. Korunmaya muhtaçlık olgusunun sosyolojik analizi. *Cumhuriyet Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*. 1986;7:31-45.
51. Üstün E, Akman B. Korunmaya muhtaç çocukların benlik algısının incelenmesi. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*. 2002;23(23).
52. Muhamedrahimov RJ, Palmov OI, Nikiforova NV, Groark CJ, McCall RB. Institution-based early intervention program. *Infant Mental Health Journal: Official Publication of The World Association for Infant Mental Health*. 2004;25(5):488-501.
53. Yörükoğlu A. Koruma Altındaki Çocuklar ve Hakları. In: Uslu R, editor. *Koruma Altındaki Çocuklar*, Prof Dr Mualla Öztürk Anısına XVII Sempozyum Sunumları. Ankara: Ankara Üniversitesi Yayınları; 2004.
54. Şimşek E, Erol N, editors. *Korunma Gereksinimi Olan Çocuklar; Kurum Bakımı ve Koruyucu Aile Sistemi*. Ankara: Ankara Üniversitesi Tıp Fakültesi Yayını; 2008.
55. Erdal L. Türkiye'de Sosyal Politika ve Koruyucu Aile Hizmet Modeli. *Sosyoekonomi*. 2014;22(2).
56. Yıldız MC. Yetiştirme Yurdunda Kalanların Toplumsal Bütünleşme Problemi-II. c2015 [cited 2019 Oct 24]. Available from: <http://www.sosyalhizmetuzmani.org/yetistirmeyurtlari.htm>.
57. Çivi S, Altuhul S, Yayıcı M. 7-12 Yaş Yuva Çocukları İle Aile Çocuklarının Psikososyal Davranışları. *Sağlık ve Sosyal Yardım Vakfı Dergisi*. 1993;3(1):16-19.
58. Kaler SR, Freeman B. Analysis of environmental deprivation: Cognitive and social development in Romanian orphans. *Journal of Child Psychology and Psychiatry*. 1994;35(4):769-81.
59. Research on the Psychological Effects of Orphanage Care: A Critical Review 1996 [Internet]. Graduate School of Managment, University of California. Available from: www.gsm.uci.edu/~mckenzie/McCall.doc.
60. Maclean K. The Impact of Institutionalization. *Development and Psychopathology*. 2003; p. 853-884.
61. Groark CJ, Muhamedrahimov RJ, Palmov OI, Nikiforova NV, McCall RB. Improvements in early care in Russian orphanages and their relationship to observed behaviors. *Infant Mental Health Journal: Official Publication of The World Association for Infant Mental Health*. 2005;26(2):96-109.
62. Smyke AT, Koga SF, Johnson DE, Fox NA, Marshall PJ, Nelson CA, et al. The caregiving context in institution-reared and family-reared infants and toddlers in Romania. *Journal of Child Psychology and Psychiatry*. 2007;48(2):210-218.
63. TC. Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı. *Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü 2017 Yılı Bülteni*. c2017 [cited 2019 Oct 24]. Available: <https://cocukhizmetleri.aile.gov.tr/uploads/pages/yayinlar-ana-baslik/cocuk-hizmetleri-genel-mudurlugu-2017-bulteni.pdf>.
64. TC. Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı. *Türkiye'de Çocuklara Yönelik Koruyucu Ve Önleyici Politikaları Değerlendirme Çalıştayı Raporu 2017*. c2017 [cited 2019 Oct 24]. Available from: <https://cocukhizmetleri.aile.gov.tr/duyurular/turkiyede-cocuklara-yonelik-koruyucu-onleyici-politikalari-degerlendirme-calistayi-raporu>.
65. Türkiye İstatistik Kurumu. *İstatistiklerle Çocuk*. c2018. [cited 2019 Oct 24]. Available from: [file:///C:/Users/Ahmet/Downloads/%C4%B0statistiklerle_%C3%87ocuk_18.04.2018%20\(1\).pdf](file:///C:/Users/Ahmet/Downloads/%C4%B0statistiklerle_%C3%87ocuk_18.04.2018%20(1).pdf).
66. Erol N, Şimşek Z. Korunma Gereksinimi Olan Çocuklar: Kurum Bakımı ve Koruyucu Aile Sistemi. In: Aysev AS, Taner YI, editors. *Çocuk ve Ergen Ruh Sağlığı ve Hastalıkları*. 52. İstanbul: Asimetrik Paralel Yayınları; 2007. p. 965-985.

67. Sloutsky VM. Institutional care and developmental outcomes of 6-and 7-year-old children: A contextualist perspective. *International Journal of Behavioral Development*. 1997;20(1):131-151.
68. Türkiye İstatistik Kurumu. İstatistiklerle Çocuk. c2017 [cited 24/10/2019]. Available from: file:///C:/Users/Ahmet/Downloads/%C4%B0statistiklerle_%C3%87ocuk_18.04.2018%20(1).pdf.
69. Işıkcı YM, Karatepe S. Türkiye’de Çocuğa Yönelik Sosyal Politika Uygulamaları ve Tarihsel Analizi. *Akademik Yaklaşımlar Dergisi*. 2016;7(1):69-100.